

Nr 61.

Ankom till Riksdagens kansli den 11 april 1913 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till staden Mariefred av ett område av kungsladugården Gripsholm nr 1 i Södermanlands län.

(1:a Avd.)

I en till Riksdagen den 7 februari 1913 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 147, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgiva,

att ett till kungsladugården Gripsholm nr 1 om 9 mantal i Kärnbo med flera socknar av Södermanlands län hörande, i statsrådsprotokollet närmare angivet område om 6 hektar 67 ar må från kungsladugården i vederbörlig ordning avskiljas och till staden Mariefred försäljas mot en köpeskillning, som skall på stadens bekostnad bestämmas av tre gode män, utsedda en av staden, en av domänstyrelsen och en av domaren i orten, dock att köpeskillningen icke må sättas till lägre belopp än 10,000 kronor; skolande i övrigt såsom villkor för försäljningen gälla:

att köpeskillningen, vilken skall av staden inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, erlägges vid tillträdet;

att området av staden tillträdes å dag, varom överenskommelse må träffas med kungsladugårdens arrendator, dock senast den 14 mars 1915;

att staden förbinder sig att, där så påfordras, i gränsen mot kronans övriga till området gränsande mark uppföra och för framtiden underhålla lämpligt stängsel;

att staden ensam vidkännes de med områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader;

att staden på egen bekostnad låter uppgöra och inom ett år efter tillträdet till Kungl. Maj:ts prövning överlämnar plan till områdets bebyggande;

att staden förbinder sig att gottgöra kungsladugårdens arrendator för den skada och förlust, honom tillskyndas genom områdets avträdande;

att staden skall även efter nu löpande arrendeperiods utgång och intill dess annan överenskommelse må träffas hålla den genom området upptagna utfallsgraven från ovanliggande mark dikad till erforderligt djup ävensom lämna fri kör- och gångväg genom området till öster därom belägna delar av kungsladugården; samt

att staden respekterar den innehavaren av å området befintliga lägenheten Sirisro tillförsäkrade livstidsbesittningsrätt till samma lägenhet.

Departementschefen har i detta ärende till berörda statsrådsprotokoll anført följande:

»Med skrivelse den 21 februari 1912 har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län till domänstyrelsen insänt en till Kungl. Maj:t ställd ansökning, däri stadsfullmäktige i Mariefred genom en av dem tillsatt kommitté anført, bland annat, följande. Den inom Mariefreds samhälle sedan lång tid tillbaka kända bristen på utvecklingsmöjligheter hade hindrat staden att följa det upprycknings- och nydaningsarbete, som eljest förspordes över hela landet. Invånarantalet hade ökat särdeles långsamt, varförutom inflyttningar icke i större omfattning ägt rum. Sistnämnda förhållande berodde emellertid till synes ingalunda på bristande håg hos utomstående att inom samhället nedslå sina bopålar, i det att tvärtom ofta ingått förfrågningar, huruvida tillfälle funnes till tomtiuköp eller till att få hyra lägenheter — förfrågningar, som dock tyvärr oftast måst avböjas under förklaring att stadens redan förut mycket stora trångboddhet hindrade ernåendet av den högre kommunala styrka, som en regelbunden inflyttning av för samhället intresserade element ovillkorligen skulle medföra. På grund härav hade kravet på ökat område småningom blivit allt obestridligare. En det verkliga behovet samt stadens allmänna karaktär motsvarande ökning av området hade stadsfullmäktige trott sig finna i det förslag, som angåves å en den underdåniga ansökningen närsluten, av ingenjören C. M. Nyström år 1911 upprättad karta med beskrivning. Det å nämnda karta angivna området omfattade en areal av 6.67 hektar av den staden österut angränsande kungsladugården Gripsholm nr 1 om 9 mantal i Kärnbo med flera socknar. På grund av vad sålunda anförts, anhölle stadsfull-

mäktige, att staden efter värdering måtte få tillösa sig ifrågavarande område.

I ärendet hörd, har arrendatorn av nämnda kungsladugård A. Westerström förmålt sig icke hava något att invända mot bifall till ansökningen under förutsättning likväl, dels att arrendatorn bekomme en årlig ersättning av 40 kronor per tunnland åkerjord och 20 kronor per tunnland avrösningsjord samt 75 kronor för mistad slätter ävensom gottgjordes för kostnad för dikning med mera, som erfordrades i händelse av områdets avträdande, dels att staden iklädde sig skyldighet att hålla utfallsgraven från ovanliggande mark dikad till erforderligt djup, dels ock att arrendatorn erhöle fri kör- och gångväg genom området till öster därom belägna åker och bostäder.

Kronofogden i orten har meddelat, att, enligt från stadsfullmäktiges ordförande inhämtad upplysning, staden vore villig ingå på ovanberörda, av egendomens arrendator för upplåtelsen framställda villkor; och har kronofogden tillstyrkt bifall till ansökningen på samma villkor ävensom hemställt, att den ersättning, staden skulle till staten utgiva, måtte bestämmas enligt förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov.

Domänintendenten i länet har anfört, att stadens utvecklingsmöjligheter vore helt och hållet begränsade och beroende av vad som kunde upplåtas från kungsladugården, för vilken någon olägenhet ej kunde uppstå genom den nu ifrågasatta upplåtelsen. Enär förvärvet av området i fråga skulle möjliggöra stadens utvidgning genom uppförande av villor i en mera fritt anordnad stadsdel och utsikter till inflyttningar i samhället därigenom torde beredas, syntes inga invändningar kunna göras mot att området finge exproprieras. Domänintendenten ville tillika erinra om, att den dugliga marken föga överstege 5 hektar och icke vore bebyggd med något kronan tillhörigt hus ävensom att den med ägofigurerna nr 4, 5 och 6 å kartan betecknade lägenheten Sirisro mot avgäld disponerades på livstid av viss person, som därstädes uppfört en villa, och att berörda nyttjanderätt måste respekteras. För minskande av kostnaderna ville domänintendenten vidare föreslå, att expropriationsnämnden skulle bestå av blott tre personer.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har upplyst om, att kungsladugården vore enligt kontrakt den 30 november 1906 mot ett årligt arrende av 4,300 kronor upplåten åt bemälde Westerström för en tid av 20 år från den 14 mars 1908 samt att ovanberörda lägenheten Sirisro enligt samma kontrakt vore mot en årlig avgäld av 25 kronor på livstidsbesittning upplåten till lägenhetens innehavare. Enär behovet av

ökat utrymme för staden Mariefred måste anses till fullo ådagalagt samt det nu föreslagna jordförvärvet syntes kunna ske utan skada för kronan och utan att vederbörande arrendators rätt trädde för nära, hemstälde Kungl. Maj:ts befallningshavande, att ifrågavarande framställning måtte vinna bifall och förty staden tillerkännas rätt att förvärva ifrågavarande område mot köpeskilling, som borde bestämmas i den ordning, som funnes stadgad i förordningen den 14 april 1866, samt mot åliggande för staden *dels* att i förhållande till kungsladugårdens nuvarande arrendator fullgöra ovanberörda av denne uppställda villkor, *dels* att även efter nu löpande arrendeperiods utgång och till dess annan överenskommelse kunde träffas hålla den genom området upptagna utfallsgraven från ovanliggande mark dikad till erforderligt djup och lämna fri kör- och gångväg genom området till öster därom belägna delar av kungsladugården, *dels ock* att lämna oförkränt den rätt till livstidsbesittning av lägenheten Sirisro, som enligt gällande arrendekontrakt tillkomme dess innehavare.

Med skrivelse den 1 mars 1912 har domänstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat handlingarna i ärendet. I betraktande av ändamålet för den ifrågasatta jordupplåtelsen hade styrelsen icke något att erinra mot bifall till ansökningen, så framt nämligen för kronan tillfredsställelse ersättning erhöles; men hemställde styrelsen, att, innan ärendet företoges till slutligt avgörande, styrelsen måtte bemyndigas att låta snarast möjligt på statens bekostnad verkställa uppskattning av saluvärdet å ifrågavarande område i den ordning, som vore stadgad i fråga om försäljning av mindre kronoegendomar, och med iakttagande att värdet borde beräknas med hänsyn till områdets framtida användning.

I enlighet härmed anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 29 mars 1912 domänstyrelsen att låta verkställa dylik värdering.

Med skrivelse den 18 oktober 1912 har domänstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat *dels* instrument över en av domänintendenten i länet med biträde av två gode män den 13 juni samma år förrättad saluvärdering av området i fråga, *dels ock* i ärendet inhämtade yttranden av stadsfullmäktige i Mariefred och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

Uppskattningsinstrumentet innehåller huvudsakligen följande.

Området gränsade till nordöstra hörnet av stadens planlagda område samt begränsades i söder av den vik av Mälaren, vid vilken Mariefreds stad och Gripsholms slott vore belägna. I öster och norr tillstötte kungsladugårdens mark utom på en mindre sträcka, där kronolägenheten Vik mötte. Enligt Nyströms karta utgjorde områdets areal 3 hektar

66 ar tomt och åker, 3 ar äng, 1 hektar 65.5 ar park, hage m. m., 1 hektar 17.5 ar strandvallning och 15 ar vägar eller tillhopa 6 hektar 67 ar. Åkern, som till största delen utgjordes av ett sammanhängande fält, bestode av god lermylla på lerbotten med lindrig lutning mot sjön och med goda dikningsförhållanden samt vore lämplig såväl till bebyggande som till trädgårdsanläggningar. Jämväl backområdet lämpade sig till byggnadsplats, men borde enligt uppskattningsmännens mening upplåtas såsom en enda tomt. Då de där växande ekarna borde bibehållas som prydnadsträd, hade de icke upptagits till särskilt värde. Förut omnämnda lägenheten Sirisro vore bebyggd med innehavaren tillhöriga boningshus, vedbod och hemlighus och hade en areal av 63.5 ar förutom väg. I övrigt vore hela området obebyggt.

Mellan den genom området ledande vägen och sjön finnes en s. k. strandvallning, huvudsakligen bestående av vassbotten, som under torra somrar och vid lågvatten bleve något fastare. Den lämpade sig för närvarande endast till slätter.

Med hänsyn till områdets framtida användning till bebyggande — vilket dock ansåges ej kunna så synnerligen snabbt realiserast — hade uppskattningsmännen saluvärderat området sålunda:

åker och äng 3 hektar 69 ar à 2,000 kronor	kronor	7,380: —
backar till byggnadsplats 1 hektar 65.5 ar à 1,000 kronor	»	1,655: —
strandvallning till slätter 1 hektar 17.5 ar à 200 kronor	»	235: —
fiske och strandrätt	»	730: —
Summa kronor		10,000: —

Stadsfullmäktige hava förklarat sig villiga att inköpa området för det sålunda åsatta saluvärdet samt att respektera avtalet om upplåtelsen av lägenheten Sirisro.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har ansett det åsatta saluvärdet vara för kronan fullt antagligt, varemot domänstyrelsen funnit detsamma vara för lågt.

Staden Mariefred är, i den mån staden icke gränsar till Mälaren, helt och hållet omsluten av ägor tillhörande Gripsholms slott, Norra Södermanlands järnvägsaktiebolag, Gripsholms kungsladugård och den under Gripsholms slott lydande kronolägenheten Vik, allt i Kärnbo socken. För utvidgning av sitt område är staden således hänvisad till att förvärva mark av kronan. Av handlingarna i ärendet framgår, att staden behöver utöka sitt område. Under sådana omständigheter och

*Departements-
chefen.*

då ett avhändande av nu ifrågavarande del av Gripsholms kungsladugård icke synes i nämnvärd mån lända egendomen till men, anser jag, att kronan bör tillmötesgå stadens önskan att förvärva området i fråga, helst detsamma torde vara väl lämpat för det därmed avsedda ändamålet. Köpeskillingen synes lämpligen böra bestämmas av en nämnd, som torde kunna inskränkas till tre personer, utsedda en av staden, en av domänstyrelsen och en av domaren i orten. Under inga omständigheter lär dock köpeskillingen böra sättas lägre än till det vid oförmälda saluvärdering åsatta pris, 10,000 kronor; och torde staden hava att själv träffa uppgörelse med kungsladugårdens arrendator rörande de villkor, under vilka han må vara villig att avstå från arrenderätten till området. I övrigt torde för upplåtelsen böra föreskrivas enahanda förbehåll, som i liknande fall pläga uppställas.»

Utskottet har icke haft anledning till erinran mot förevarande framställning och hemställer fördenskull,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Stockholm den 11 april 1913.

På jordbruksutskottets vägnar:

GÖSTA TAMM.

Närvarande: herrar Tamm, Odelberg, frih. De Geer, Fahlén, Pers, Ericsson, Nilsson i Kabbarp, Andersson, Hellström, greve Wachtmeister, Barthelson, Bosson, Tysk, Olausson, Gustafsson och Nilsson i Linnås.
